

BÀI 18. TẬP TÍNH CỦA ĐỘNG VẬT

Mục tiêu

❖ Kiến thức

- + Trình bày được khái niệm tập tính của động vật.
- + Phân biệt được tập tính bẩm sinh với tập tính học được.
- + Giải thích được cơ sở thần kinh của tập tính động vật.

❖ Kỹ năng

- + Đọc và xử lý thông tin trong sách giáo khoa để tìm hiểu khái niệm tập tính của động vật.
- + So sánh và phân tích để phân biệt tập tính bẩm sinh với tập tính học được.

I. LÝ THUYẾT TRỌNG TÂM

1. Khái niệm tập tính động vật

Tập tính động vật là chuỗi phản ứng của động vật trả lời kích thích từ môi trường (bên trong hoặc bên ngoài cơ thể), nhờ đó động vật thích nghi với môi trường sống.

2. Phân loại

Chia thành 2 loại: tập tính bẩm sinh và tập tính học được.

2.1. Tập tính bẩm sinh

- Tập tính bẩm sinh là tập tính sinh ra đã có, được di truyền từ bố mẹ và đặc trưng cho loài.
- *Tập tính bẩm sinh là chuỗi phản xạ không điều kiện mà trình tự của chúng trong hệ thần kinh đã được gen quy định sẵn từ khi sinh ra. Tập tính bẩm sinh thường rất bền vững, không thay đổi.*

Ví dụ: nhện thực hiện các động tác để giăng tơ, ve sầu kêu vào mùa hè,...

2.2. Tập tính học được

- Tập tính học được là tập tính được hình thành trong quá trình sống của cá thể, thông qua học tập và rút kinh nghiệm.

• *Tập tính học được là chuỗi phản xạ có điều kiện. Quá trình hình thành tập tính học được chính là quá trình hình thành các mối liên hệ mới giữa các noron nên có thể thay đổi.*

+ *Sự hình thành tập tính học được ở động vật phụ thuộc vào mức độ tiến hóa của hệ thần kinh và tuổi thọ của chúng.*

+ Ví dụ: khi biết dùng ống hút để uống nước, gõ keng thì vọt về,...

- Nhiều tập tính của động vật có cả nguồn gốc bẩm sinh và học được.

+ Ví dụ: tập tính bắt chuột ở mèo vừa là do bẩm sinh, vừa là do mèo mẹ dạy cho; tập tính xây tổ của chim vừa mang tính bẩm sinh vừa là do học được từ đồng loại.

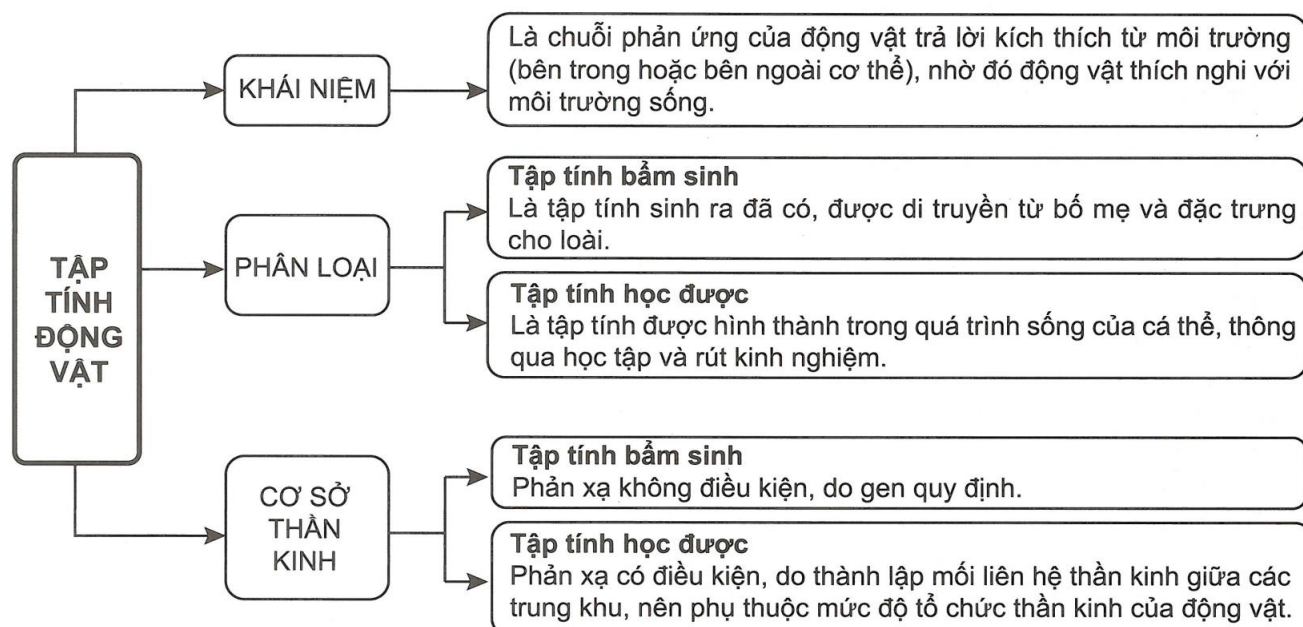
3. Cơ sở thần kinh của tập tính

Cơ sở của tập tính là các phản xạ. Các phản xạ thực hiện qua cung phản xạ

- Cơ sở thần kinh của tập tính bẩm sinh: phản xạ không điều kiện, do gen quy định.
- Cơ sở thần kinh của tập tính học được: phản xạ có điều kiện, do thành lập mối liên hệ thần kinh giữa các trung khu nên phụ thuộc mức độ tổ chức thần kinh của động vật.

SƠ ĐỒ HỆ THỐNG HÓA

II. CÁC DẠNG BÀI TẬP

Ví dụ mẫu

Ví dụ 1 (Câu 1 - SGK trang 126): Tập tính là gì?

Hướng dẫn giải

Tập tính là chuỗi phản ứng của cơ thể động vật trả lời kích thích từ môi trường (bên trong và bên ngoài cơ thể), nhờ đó động vật thích nghi với môi trường sống và tồn tại.

Ví dụ 2 (Câu 2 - SGK trang 126): Cho một vài ví dụ về tập tính bẩm sinh và tập tính học được?

Hướng dẫn giải

• Ví dụ về tập tính bẩm sinh:

- + Gà trống gáy vào mỗi sớm.
- + Cháo chuộc kêu sẽ báo hiệu cơn bão đã đi qua.
- + Chó, mèo, hổ, báo,... có tập tính đánh dấu lãnh thổ.
- + Cá chuối bố mẹ chăm sóc cá chuối con.
- + Cá ngựa vẫn ăn trứng của mình.

• Ví dụ về tập tính học được:

- + Gà con thấy có điều hâu sẽ nhanh chóng trốn vào chỗ gà mẹ.

- + Sư tử non học tập để săn mồi.
- + Khi con học cách leo trèo.
- + Chim non học tập để có thể bay.
- + Trước kì ngủ đông, các con gấu thường cố gắng ăn thật nhiều để cơ thể béo lên nhanh chóng chuẩn bị cho việc không ăn trong suốt mùa đông.

Ví dụ 3 (Câu 3 - SGK trang 126): Cho biết sự khác nhau giữa tập tính bẩm sinh và tập tính học được?

Hướng dẫn giải

Sự khác nhau giữa tập tính bẩm sinh và tập tính học được:

Đặc điểm	Tập tính bẩm sinh	Tập tính học được
Khái niệm	Là tập tính sinh ra đã có, được di truyền từ bố mẹ và đặc trưng cho loài.	Là tập tính được hình thành trong quá trình sống của cá thể, thông qua học tập và rút kinh nghiệm.
Cơ sở thần kinh	Phản xạ không điều kiện mà trình tự của chúng trong hệ thần kinh đã được gen quy định sẵn từ khi sinh ra, nghĩa là cứ có kích thích là các động tác xảy ra liên tục theo một trình tự nhất định.	Phản xạ có điều kiện, quá trình hình thành tập tính học được chính là quá trình hình thành các mối liên hệ mới giữa các nơron.
Tính chất	Di truyền được do kiểu gen quy định. Bền vững, đặc trưng cho loài.	Không di truyền do hình thành trong quá trình sống. Không bền vững và không đặc trưng cho loài.
Ví dụ	Nhện thực hiện các động tác để giăng tơ, ve sầu kêu vào mùa hè,...	Khi biết dùng ống hút để uống nước, gõ kèn thì vịt về,...

Bài tập tự luyện

Câu 1: Bản năng của động vật là tập hợp các phản xạ

- A. không điều kiện.
- B. có điều kiện.
- C. không điều kiện được phối hợp theo trình tự xác định.
- D. không điều kiện và có điều kiện.

Câu 2: Phát biểu nào sau đây là **sai** khi nói về sự khác nhau giữa tập tính bẩm sinh và tập tính học được?

- A. Tập tính bẩm sinh do kiểu gen quy định, tập tính học được do học tập và rút kinh nghiệm.
- B. Tập tính bẩm sinh là chuỗi các phản xạ không điều kiện, tập tính học được là chuỗi các phản xạ có điều kiện.
- C. Số lượng các xináp trong cung phản xạ của tập tính bẩm sinh nhiều hơn của tập tính học được.
- D. Tuổi thọ của động vật có tập tính bẩm sinh thường ngắn hơn của động vật có tập tính học được.

Câu 3: Bản chất của quá trình hình thành tập tính học được là

-
- A. sự di truyền kiểu gen từ thể hệ này qua thể hệ khác.
 - B. sự hình thành các mối liên hệ mới giữa các noron.
 - C. sự hình thành các mối liên hệ mới giữa noron và tế bào cơ.
 - D. sự hình thành các mối liên hệ mới giữa noron và tế bào tuyến.

Câu 4: Phát biểu đúng về mối liên hệ giữa kích thích và sự xuất hiện tập tính là

- A. các kích thích lên cơ thể đều dẫn đến làm xuất hiện tập tính.
- B. không phải bất kì kích thích nào cũng làm xuất hiện tập tính.
- C. kích thích càng mạnh, càng rõ càng dễ làm xuất hiện tập tính.
- D. kích thích lặp đi lặp lại liên tục càng dễ làm xuất hiện tập tính.

Câu 5: Trong các rạp xiếc, người ta đã huấn luyện các động vật làm các trò diễn xiếc thuần thục và tuân thủ những hiệu lệnh của người dạy thú là ứng dụng của việc biến đổi

- A. tập tính bẩm sinh thành tập tính thứ sinh.
- B. các điều kiện hình thành phản xạ.
- C. tập tính bẩm sinh.
- D. tập tính thứ sinh.

ĐÁP ÁN

1-C	2-C	3-B	4-B	5-A
-----	-----	-----	-----	-----